

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาดำรง เอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้เป็นแนวคิดสนับสนุนในการวิจัย และได้จำแนกเรื่องศึกษาเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

- 2.1 ความหมายของบุคลิกภาพการแสดงตัว-การเก็บตัว
- 2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพการแสดงตัว-การเก็บตัว
 - 2.2.1 ทฤษฎีบุคลิกภาพของคาร์ลยุง
 - 2.2.2 ทฤษฎีบุคลิกภาพของไอเซนค
- 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพการแสดงตัว-การเก็บตัว
 - 2.3.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 2.3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

2.1 ความหมายของบุคลิกภาพการแสดงตัว-การเก็บตัว

บุคลิกภาพ (Personality) มาจากคำลาตินว่า “Persona” ซึ่งหมายถึง หน้ากากที่ตัวละครใช้สวมเวลาแสดง เพื่อที่จะแสดงบทบาทตามที่ถูกกำหนดให้ได้ นักจิตวิทยาหลาย ๆ ท่านได้ให้คำจำกัดความของบุคลิกภาพ จะยกตัวอย่างพอเป็นสังเขป ดังนี้

ออลพอร์ต (Allport, 1937) ได้ให้ความหมายของคำว่า “บุคลิกภาพ” ว่าเป็นหน่วยรวมที่ทรงพลังของระบบทางร่างกายและจิตภาพในตัวบุคคล ซึ่งกำหนดลักษณะการปรับตัวเป็นแบบเฉพาะของบุคคลนั้นต่อสิ่งแวดล้อมของเขา

เอ็ดเวิร์ด (Edwards, 1959) ได้ให้ความหมายของบุคลิกภาพ ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมที่อยู่ในแต่ละบุคคลรูปแบบบุคลิกภาพเป็นผลมาจากปฏิกริยาร่วมกันอย่างซับซ้อนของโครงสร้างของร่างกายและจากประสบการณ์ที่ผ่านมา

แอทกินสัน และคณะ (Atkinson et.al, 1983) ได้ให้ความหมายของบุคลิกภาพว่า หมายถึงแบบแผนคุณลักษณะของพฤติกรรมและวิธีในการคิด ซึ่งมีอิทธิพลต่อการปรับตัวของบุคคล

มันซิงเจอร์ (Munsinger, 1975) ได้ให้ความหมายของบุคลิกภาพว่า บุคลิกภาพเป็นผลจากการเชื่อมโยงทางพันธุกรรม พัฒนาการทางร่างกาย กับการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม แต่ผลส่วนใหญ่มาจากพันธุกรรม ยีน จะเป็นตัวกำหนดพัฒนาการทางเพศอารมณ์ และความก้าวร้าว

เกจและเบอร์ลินเนอร์ (Gage and Berliner, 1975) ได้ให้ความหมายของบุคลิกภาพว่า พฤติกรรมทั้งหมดของบุคคล หรือลักษณะการแสดงพฤติกรรมทุกอย่างของบุคคล ที่มีต่อสังคม ลักษณะที่รวมเป็นบุคลิกภาพ เช่น ความสามารถ ความต้องการ อารมณ์ ทักษะ ความคิดเห็นความเชื่อ การแสดงปฏิกิริยาเมื่อมีอารมณ์ แบบแผนความคิดรูปร่างลักษณะและควมมีจริยธรรม ลักษณะดังกล่าวเป็นพฤติกรรมแสดงออกที่แน่นอน

ชินน์ (Shinn, 1986) ได้กล่าวว่าบุคลิกภาพคือสิ่งที่ทำให้ตัวของเราเองมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตัว เป็นวิถีแห่งความคิดและการกระทำ บุคลิกภาพรวมไปถึงลักษณะนิสัย พฤติกรรม อารมณ์ และสภาพจิตใจ

ส่วนนักจิตวิทยาและนักการศึกษาของไทย ได้ให้ความหมายของบุคลิกภาพไว้มากอาทิเช่น

ฉันทนิช อัครนนท์ (มปป) ได้ให้ความหมายของบุคลิกภาพ คือ ภาวะตามธรรมชาติ

อันบุคคลผู้นั้นประพฤตินั้นเป็นนิสัย

สุชา จันทรเฒ (2535) ได้ให้ความหมายของบุคลิกภาพ คือ หมวดหมู่ของลักษณะต่างๆ ที่ร่วมกัน และแสดงลักษณะที่เป็นเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2536) ได้ให้ความหมายของบุคลิกภาพ คือ ลักษณะเฉพาะตัวของมนุษย์ในด้านต่างๆ ทั้งส่วนภายนอกและส่วนภายใน ส่วนภายนอกคือ ส่วนที่มองเห็นชัดเจนเช่น รูปร่าง หน้าตากริยามารยาท การแต่งตัว วิธีการพูด ฯลฯ ส่วนภายในคือ ส่วนที่มองเห็นได้ยากแต่อาจทราบได้จากการอนุมาน เช่น สติปัญญา ความถนัด ลักษณะอารมณ์ประจำตัว ค่านิยม ความสนใจ

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2537) ได้ให้ความหมายของบุคลิกภาพ คือ คุณลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลแสดงออกโดยพฤติกรรมที่บุคคลนั้นมีต่อสิ่งแวดล้อมที่ตนเผชิญอยู่ และพฤติกรรมนี้จะคงเส้นคงวาพอสมควร

จากความหมายและคำจำกัดความที่กล่าวมาทั้งหมดพอจะประมวลได้ว่า บุคลิกภาพเป็นลักษณะที่แสดงถึงเอกลักษณ์ลักษณะต่างๆ ของบุคคล ทั้งทางร่างกาย จิตใจ การกระทำ ตลอดจนการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมรอบตัว

บุคลิกภาพเป็นเรื่องที่สำคัญประการหนึ่งในทางจิตวิทยา นักจิตวิทยาหลายคน มีความเห็นว่าการศึกษาเรื่องบุคลิกภาพ จะช่วยให้เข้าใจและสามารถคะเนพฤติกรรมในอนาคต ของบุคคลได้ ในความหมายของบุคลิกภาพการแสดงตัว - การเก็บตัว ได้มีผู้ศึกษาวิจัยและให้ ความหมายไว้ต่าง ๆ กันคือ

อุทัย หิรัญโต (2526) กล่าวถึงบุคลิกภาพด้านการแสดงตัว - การเก็บตัว สรุปได้ว่า บุคลิกภาพด้านการแสดงตัว - การเก็บตัว หมายถึง แบบหรือประเภทของบุคลิกภาพ ซึ่งนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงของโลกคนหนึ่งคือ คาร์ล จุง เป็นผู้กำหนดขึ้นโดยแบ่งบุคลิกภาพ ออกเป็น 2 ประเภทคือ พวกแสดงตัว และพวกเก็บตัว แต่ในสองพวกนี้อาจมีพวกที่สามปรากฏ อยู่ด้วย เรียกว่า พวกแอมบีเวิร์ท (Ambevert) คือมีลักษณะของการแสดงตัวและเก็บตัวรวมกัน บุคลิกภาพของเขาก่อรูปขึ้นโดยเครื่องเร้าทางสังคม ซึ่งพอจะระบุลักษณะของการแสดงตัวและ เก็บตัว ตามตารางที่ 2.1 ได้ดังนี้

ตารางที่ 2.1 แสดงลักษณะแสดงตัวและลักษณะเก็บตัว

ลักษณะแสดงตัว	ลักษณะเก็บตัว
สนใจคนอื่นและโลกภายนอก	เอาตัวเป็นศูนย์กลางแห่งความรู้สึกนึกคิด
บูชาความจริง	เป็นนักคิดฝัน
ชอบทำงานร่วมกับคนอื่น	ชอบทำงานคนเดียว
ชอบสนุกสนานรื่นเริง ชอบสมาคม	เก็บตัวเงียบๆ ไม่ยุ่งสิ่งกับใคร
แสดงออกอย่างเปิดเผย	ความรู้สึกไม่ดี
มักโทษคนอื่น	มักโทษตนเอง
มองโลกในแง่ดี	มองโลกในแง่ร้าย
ไม่ยึดมั่นถือมั่นสิ่งใดจนเกินไป	จริงจังกับชีวิต
ไม่ชอบทำการที่ถ้าวุ่นจนเกินไป	เป็นคนมีระเบียบแบบแผน
ชอบอยู่กับคน	ชอบอยู่กับสิ่งที่ไม่มีชีวิต
ชอบพูดมาก พูดมากกว่าทำ	ไม่ชอบพูดมาก ชอบทำมากกว่า
ไม่ค่อยโกรธกับใคร และรักใครง่ายๆ	มีอารมณ์เบา แต่ลึก
ชอบใช้อำนาจขู่เข็ญ	มักเกรงใจผู้อื่น
ชอบเป็นเจ้านายคน	ไม่ชอบเป็นใหญ่เป็นโต
ไม่ถือเนื้อตัว	ถือเนื้อถือตัว ไม่ยอมใครง่ายๆ
มีเพื่อนมาก แต่คบกันผิวเผิน	มีเพื่อนน้อยแต่ได้เพื่อนจริง
ไม่ชอบวิจารณ์ใคร	ชอบวิจารณ์คนอื่น
ต้องการปรับตัวให้เข้ากับสภาพของโลก	ต้องการเปลี่ยนสภาพของโลกให้เข้ากับตนเอง

ไอเซนค์ (Eysenck, 1979) ได้กล่าวว่า ลักษณะการแสดงตัวเป็นเจตคติที่สนใจโลกภายนอก และวัตถุเป็นพลังที่พุ่งออกมาสัมผัสอะไรเพียงผิวเผิน ลักษณะของบุคคลพวกนี้คือ เป็นมิตร มีมนุษยสัมพันธ์ ชอบผจญภัย น่าไว้วางใจ ปรับตัวง่าย นอกจากนี้ ไอเซนค์ยังเพิ่มเติมว่า ลักษณะแสดงตัวเป็นมิติหนึ่งของบุคลิกภาพ ซึ่งสามารถวัดได้โดยใช้แบบทดสอบ ที่เขาสร้างขึ้นโดยมีความสอดคล้องกับแนวคิดของจุง ลักษณะแสดงตัวนี้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับโรคจิต ลักษณะเก็บตัว เป็นความบกพร่องของอีโก้ (Ego) หรือเป็นความสัมพันธ์ทางลบระหว่างอีโก้กับเป้าหมาย

เป็นการปรับเจตคติของบุคคลระหว่างการรับรู้ถึงเป้าหมายกับพฤติกรรมให้สอดคล้องกัน ลักษณะของบุคคลพวกนี้คือ เป็นนักอนุรักษ์ ปรับตัวยากไม่ไว้วางใจ ลังเลตัดสินใจยาก ชอบหลบหนี

เพอร์วิน (Pervin, 1980) ได้กล่าวว่า ลักษณะการเก็บตัว คือกลุ่มที่มีแนวโน้มที่จะแยกตัวเองเมื่อมีความเครียด มีความขัดแย้งทางอารมณ์ มีแนวโน้มเป็นคนขี้อาย และชอบทำงานคนเดียว ส่วนลักษณะการแสดงตัว เมื่อมีความตึงเครียดก็จะเข้าหากกลุ่มคนอื่น มีแนวโน้มที่จะเลือกอาชีพที่เกี่ยวข้องกับคนโดยตรง

ฮอลล์ และลินด์เซย์ (Hall & Lindzey, 1970) กล่าวถึงบุคลิกภาพการแสดงตัว - เก็บตัวตามแนวคิดของจุง เขากล่าวว่าเจตคติโดยทั่วไปของคนเรามีอยู่สองอย่างคือ หันเข้าหาตัวเอง (Introvert) และหันออกจากตัวเอง (Extrovert) ลักษณะของคน จึงแบ่งได้สองแบบ คือ พวกเก็บตัว (Introversion) และพวกแสดงตัว (Extroversion)

(1) รูปแบบของพวกแสดงตัว เป็นคนชอบสังคม ชอบสังสรรค์ มีเพื่อนมาก ชอบความตื่นเต้นทำอะไรโดยไม่ต้องเตรียมตัว เป็นคนหุนหัน ชอบแสดงเรื่องตลกขบขัน ชอบการเปลี่ยนแปลง เป็นคนอิสระมองโลกในแง่ดี ชอบสนุกสนาน ชอบการเคลื่อนไหว ทำสิ่งต่างๆ มีแนวโน้มที่จะก้าวร้าวอารมณ์เสียง่าย ไม่ควบคุมอารมณ์

(2) รูปแบบของพวกเก็บตัว เป็นคนเงียบ แยกตัวจากคนอื่น เจ้าระเบียบ ชอบหนังสือมากกว่าจะสนิทสนมกับเพื่อน ไม่ไว้วางใจในเหตุการณ์ต่างๆ ไม่ชอบความตื่นเต้น ดำเนินชีวิตประจำวันด้วยความเคร่งครัด ทำอะไรมักวางแผนไว้ล่วงหน้า เอาจริงเอาจังซื่อตรง มองโลกในแง่ร้าย อารมณ์มั่นคง และให้ค่านิยมสูงกับจริยธรรม

บุคคลจะไม่มีลักษณะหนึ่งลักษณะเดียวอย่างแท้จริง เพราะเป็นธรรมชาติบุคคลจะมี 2 ลักษณะอยู่ในตนเอง และจะเกิดความแปรผันซึ่งกันและกัน เช่น ลักษณะแสดงตัวเป็นลักษณะเด่น ลักษณะนี้จะเข้ามาอยู่ในจิตสำนึก ในขณะที่ลักษณะเก็บตัวจะด้อย และอยู่ในจิตไร้สำนึก แต่ถ้าลักษณะแสดงตัวเกิดขัดแย้งขึ้นเมื่อใด ลักษณะเก็บตัวจะขยายเพิ่มขึ้นจนกลายเป็นลักษณะเด่น และเข้ามาอยู่ในจิตสำนึกแทน

ลักษณะแสดงตัวและลักษณะเก็บตัว มีทั้งส่วนดีและส่วนเสีย โดยที่ลักษณะเก็บตัวมีส่วนดีคือ ทำให้บุคคลได้สร้างสรรค์และผลิตที่มีประโยชน์ แต่ในทำนองเดียวกัน ก็มีส่วนเสียคือ ทำให้บุคคลหมกมุ่นกับตัวเองมากเกินไป เคร่งขี้ม ไม่มีความแน่ใจที่จะตัดสินใจ ซึ่งทำให้เกิดผลเสียได้ ส่วนลักษณะแสดงตัว มีส่วนดีคือ ทำให้บุคคลกล้าตัดสินใจ แต่อาจเป็นผลเสียได้ ถ้าใช้มากเกินไป โดยปราศจากการวิเคราะห์หรือพิจารณา

2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพการแสดงตัว-การเก็บตัว

2.2.1 ทฤษฎีบุคลิกภาพของคาร์ล จี จุง (Carl G. Jung)

นักจิตวิเคราะห์ชื่อ คาร์ล จี จุง (Carl G. Jung) ได้จำแนกลักษณะบุคลิกภาพเป็น 2 ประเภท คือ

(1) ลักษณะบุคลิกภาพแบบเก็บตัว (Introvert) บุคคลที่มีบุคลิกลักษณะแบบเก็บตัวนั้น เมื่อมีความกดดันทางอารมณ์หรือมีความขัดแย้งในใจ จะมีแนวโน้มที่จะเก็บตัว เก็บความทุกข์ไว้กับตนเอง ไม่มีความมั่นใจในตนเองที่จะต่อสู้กับเหตุการณ์ภายนอก ชอบคิด ชอบทำอะไรเงียบๆ คนเดียว และชอบครุ่นคิดคนเดียว บุคคลที่มีลักษณะเก็บตัวนั้น หากมีลักษณะดังกล่าวมาก โอกาสที่จะมีความผิดปกติทางจิต ทางอารมณ์และทางบุคลิกภาพจะเกิดขึ้นได้อย่างมาก

(2) ลักษณะบุคลิกภาพแบบแสดงตัว (Extrovert) บุคลิกลักษณะแสดงตัว จะมีลักษณะตรงกันข้ามกับลักษณะเก็บตัว บุคคลประเภทนี้หากมีความยุ่งยากใจ หรือมีความขัดแย้งในใจ จะไม่เก็บตัว หรือหมกมุ่นอยู่คนเดียว แต่จะหาทางออกโดยเข้าสังคม นอกจากนี้ บุคคลประเภทแสดงตัว จะเป็นบุคคลที่มีน้ำใจสนใจต่อผู้คนและสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว สนใจต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกภายนอกมากกว่าที่จะจดจ่อสนใจเฉพาะเรื่องภายในใจตนเองเท่านั้น มีความสนใจในการเข้าสังคม ชอบสังคม ชอบพบปะผู้คนมากกว่าสิ่งของ ชอบสมาคม ชอบอาชีพการติดต่อผู้อื่น อย่างไรก็ตาม ลักษณะของการแสดงตัวและการเก็บตัวนั้น ไม่สามารถแยกกันได้อย่างเด็ดขาด ทั้งนี้เพราะว่าคนส่วนมากจะมีลักษณะที่เรียกว่า แอมบิเวอร์ท (Ambivert) คือมีลักษณะก้ำกึ่งระหว่างการแสดงตัวและการเก็บตัว โดยในบางครั้งเขาอาจจะมีลักษณะโน้มเอียงไปทางเก็บตัว แต่บางครั้งอาจจะมีแนวโน้มเอียงไปทางแสดงตัวได้ บุคลิกภาพแบบจุงนั้น สังคมยอมรับแบบแสดงตัวมากกว่าเก็บตัว (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2530) จุง ได้จำแนกลักษณะเฉพาะของบุคลิกลักษณะทั้งสองชนิดไว้ (ล่อ นุตางกูร, มปป.) ดังปรากฏในตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 ลักษณะบุคลิกภาพตามแนวคิดของจุง

ลักษณะแสดงตัว	ลักษณะเก็บตัว
1. ช่างพูด	1. เขียนดีกว่าพูด
2. ไม่ค่อยวิตกกังวล	2. วิตกกังวลง่าย
3. ไม่ขี้อาย	3. ขี้อาย
4. ความคิดไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง (conservative)	4. มักเปลี่ยนแบบหน้ามือเป็นหลังมือ (radical)
5. สนใจกีฬากลางแจ้ง	5. ชอบหนังสือ
6. ถือสิ่งที่เห็นง่าย - เข้าใจง่าย (objective) เป็นสำคัญ	6. ถือความรู้สึก (subjective feelings) เป็นสำคัญ
7. เป็นกันเอง	7. ค่อนข้างไว้ตัว เก็บตัว
8. ชอบทำงานกับคนอื่น	8. ชอบทำงานคนเดียว
9. ไม่ค่อยระวังสุขภาพและข้าวของส่วนตัว	9. ระวังสุขภาพและข้าวของส่วนตัวมาก
10. เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงตนเองได้ง่าย (flexible & adaptable)	10. เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงตัวเองได้ยาก (rigid & unadaptable)

นอกจากนี้จุงได้อธิบายว่าบุคลิกภาพทั้งสองแบบนี้จะแสดงออกควบคู่ไปกับฟังก์ชัน (Function) 4 ประการนี้ คือ

ก. การรับสัมผัส (Sensation) เป็นวิธีการหนึ่งที่บุคคลรับข้อมูลข่าวสารจากโลกภายนอก และตีความรับรู้สิ่งของหรือบุคคล โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า

ข. การคิดสังหรณ์ (Intuition) เป็นการตีความ รับรู้ข่าวสารต่างๆ ด้วยสิ่งที่อยู่เหนือกว่าประสาทสัมผัสทั้งห้าเพื่อค้นหาความหมายของปรัชญาขั้นสูงสุดของประสบการณ์และศักยภาพของประสบการณ์

ค. ความคิด (Thinking) เป็นกระบวนการที่ใช้ในการตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยเหตุผล

ง. ความรู้สึก (Feeling) เป็นกระบวนการเช่นเดียวกับการคิดแต่ใช้อารมณ์ และกำหนดคุณค่าเป็นตัวตัดสินใจกระทำ

ลักษณะแสดงตัวและเก็บตัวมีทั้งส่วนดีและส่วนเสีย โดยที่ลักษณะเก็บตัว มีส่วนดีคือ ทำให้บุคคลได้สร้างสรรค์และผลิตสิ่งที่มีประโยชน์ แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีผลเสีย ทำให้บุคคลหมกมุ่นอยู่กับตัวเองเกินไป เสร้าซึม ไม่มีความแน่ใจที่จะตัดสินใจ ซึ่งอาจทำให้เกิดผลเสียหายได้

ส่วนลักษณะแสดงตัว มีส่วนดี คือ ทำให้บุคคลกล้าตัดสินใจ แต่อาจเป็นผลเสียถ้าใช้มากเกินไป โดยปราศจากการวิเคราะห์พิจารณา (ธัญญะ บุปเวสและคณะ, 2534)

2.2.1.1 พัฒนาการของบุคลิกภาพ

ทฤษฎีบุคลิกภาพของจุง (Carl G. Jung n.p., อ้างถึงใน นวลละออ สุภาพล, 2527) ได้เน้นลักษณะของการมองอนาคตในการพัฒนาบุคลิกภาพ จุงเชื่อว่ามนุษย์มีความต้องการก้าวหน้า ไม่หยุดยั้งหรือพยายามที่จะก้าวไปข้างหน้าจากขั้นพัฒนาการที่มีความสมบูรณ์สูงขึ้น

2.2.1.2 มโนคติเบื้องต้นของพัฒนาการ

จุง ได้กล่าวถึงมโนคติไว้ 3 ประการ คือ (Carl G. Jung n.p., อ้างถึงใน นวลละออ สุภาพล, 2527)

(1) เป้าหมายของพัฒนาการ จุงได้ค้นพบว่า อะไรคือสิ่งที่มนุษย์แสวงหา และเขาพบว่า เป้าหมายสูงสุด คือ การเข้าใจในตนเอง (Self-Actualization) การเข้าใจตนเอง หมายถึงความสมบูรณ์ที่สุด เป็นบูรณาการทุกๆ ระบบของบุคลิกภาพ ซึ่งหมายความว่า จิต (Psycho) ได้มีศูนย์กลางคือ “ตน” เกิดแทนที่ศูนย์กลางเดิมคือ “การรับรู้ในตนเอง” จุดมุ่งหมายนี้ทำให้มนุษย์พัฒนาตนเองไม่หยุดยั้ง และเกิดผลคือ ความก้าวหน้าเหนือสัตว์อื่น ๆ และพ้นจากมนุษย์ ด้อยพัฒนา มาเป็นมนุษย์ที่เจริญแล้ว และยังจะก้าวหน้าต่อไปจนกว่าจะถึงจุดสุดท้ายของการแสวงหา

(2) อดีตกับอนาคต ความคิดเห็นในเรื่องนี้ เป้าหมายซึ่งชี้นำและกำหนดจุดมุ่งหมายของมนุษย์โดยตรงคือ อนาคต หรือเป้าหมายสุดท้าย อธิบายได้ว่า บุคลิกภาพของมนุษย์ได้รวมถึงสิ่งที่เขากำลังจะก้าวไปสู่สิ่งที่มีอยู่แล้ว จุงยอมรับว่าทั้งอดีตและอนาคตเป็นเรื่องจำเป็นในจิตวิทยา แต่การจะเข้าใจอย่างสมบูรณ์ในเรื่องบุคลิกภาพนั้น จะต้องระลึกว่าปัจจุบันไม่ใช่กำหนดจากอดีตเท่านั้น แต่มันถูกกำหนดด้วยอนาคตด้วย จุงกล่าวว่า ถ้าฟังแต่อดีตอย่างเดียว ก็เหมือนกับว่ามนุษย์นั้น เป็นนักโทษของอดีตไม่สามารถหลุดพ้นจากสิ่งเก่า ๆ ได้มนุษย์ไม่สามารถทำสิ่งที่เขาพร้อมที่จะทำ อนาคตทำให้มนุษย์มีความหวังและความรู้สึกว่ามีบางอย่างเพื่อที่จะมีชีวิตอยู่

(3) พันธุกรรม (Heredity) พันธุกรรมมีบทบาทมากในทางจิตวิทยา ประการแรกเป็นพื้นฐานของสัญชาตญาณทางชีวภาพ ซึ่งตอบสนองต่อเป้าประสงค์ของการป้องกันตนเอง และเพื่อสืบเผ่าพันธุ์ สัญชาตญาณเป็นรากฐานในธรรมชาติของมนุษย์ มันเป็นตัวเชื่อมโยงมนุษย์กับอดีตของความเป็นสัตว์

2.2.1.3 ชั้นของพัฒนาการ (Carl G.Jung n.p., อ้างถึงใน นวลละออ สุภาพล, 2527)

Jung ไม่ได้ให้รายละเอียดอย่างเฉพาะเจาะจงในชั้นต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในบุคลิกภาพตั้งแต่วัยทารกถึงวัยผู้ใหญ่เหมือนกับฟรอยด์ (Freud) ให้ไว้ แต่อาจสรุปว่ามีพัฒนาการอยู่ 4 ชั้น สำคัญๆ คือ

- (1) แรกเกิด - 5 ขวบ เป็นระยะแรกของชีวิต พลังเพศ (Lipido) จะครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ซึ่งจำเป็นสำหรับการมีชีวิตอยู่ ค่านิยมในเรื่องเพศเริ่มปรากฏ และจะถึงจุดสูงสุดในวัยรุ่น
- (2) วัยรุ่น เป็นวัยที่กำลังความสามารถ มีกำลังความคิดและมีความกระตือรือร้น มีความแข่งขันในกิจกรรมต่างๆ มีแรงกระตุ้น และเต็มไปด้วยอารมณ์ต่าง ๆ เช่น ความรักอย่างดุเดือด ความหลงใหล ความชอบ ความเกลียดชัง ฯลฯ แต่ก็ยังเป็นระยะที่ต้องพึ่งพาคนอื่น เป็นช่วงชีวิตที่บุคคลกำลังเรียนรู้ในอาชีพ การแต่งงาน และการมีบุตรและสร้างตนเองเพื่อมีชีวิตอยู่ในสังคม
- (3) วัยผู้ใหญ่ตอนต้น ระยะนี้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงเกิดขึ้น เช่น มีความสนใจใหม่ ๆ เกิดขึ้น ซึ่งมักสนใจในเรื่องวัฒนธรรมมากกว่าความสนใจในเรื่องชีวภาพ
- (4) วัยกลางคน บุคคลมักจะเป็นคนเก็บตัวมากขึ้น มีความต้องการอิสระ ค่านิยมจะถูกยกให้เป็นเรื่องของสังคม ศาสนา ความเป็นพลเมืองดี และปรัชญา บุคคลเปลี่ยนเป็นมนุษย์ผู้มีน้ำใจต่อผู้อื่นและมีคุณธรรม

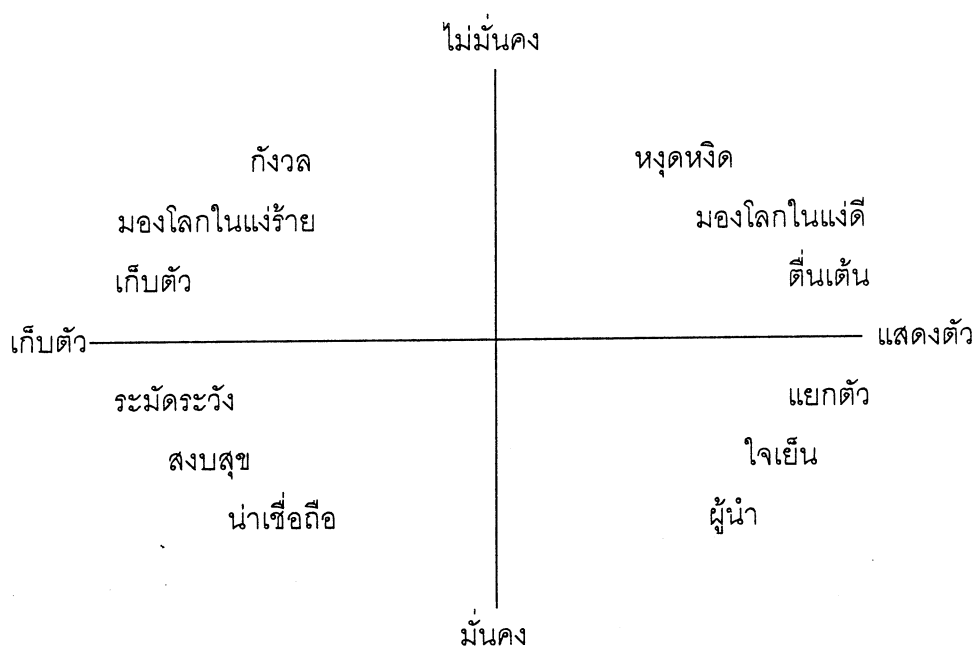
2.2.1.4 ความก้าวหน้าและการถดถอย

พัฒนาการอาจทำให้เกิดทั้งความก้าวหน้าและการถดถอย ความก้าวหน้า Jung หมายความว่า จิตสำนึกของ Ego (Conscious Ego) ได้ปรับตัวเพื่อทำให้เกิดความพึงพอใจทั้งความต้องการสิ่งแวดล้อมภายนอกและความต้องการในจิตไร้สำนึก ความก้าวหน้าของคนปกติพลังที่อยู่ตรงข้ามจะเป็นเอกภาพในการประสานงานและประสมประสานกับกระบวนการของจิต เมื่อความก้าวหน้าถูกรบกวนโดยสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดข้อขัดข้องใจ พลังเพศ ก็จะทำให้เกิดการถดถอยสู่จิตไร้สำนึก ซึ่งเป็นการต้านทานหรือสกัดกั้นการพัฒนา Jung เชื่อว่าการถดถอย อาจทำให้ค้นพบความรู้ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งอยู่ในจิตไร้สำนึก จะช่วยให้เอาชนะความคับข้องใจได้ และการทำงานของจิตไร้สำนึกนี้ จะแสดงออกในเรื่องความฝัน (Carl G.Jung n.p., อ้างถึงใน นวลละออ สุภาพล, 2527)

2.2.2 ทฤษฎีบุคลิกภาพของไอเซนค์ (Eysenck)

ไอเซนค์ (Eysenck, 1963) ได้พัฒนาแนวคิดของ Jung จากการแบ่งบุคลิกภาพเป็น 2 ประเภท คือ การเก็บตัว กับ การแสดงตัว แต่ให้ค่านิยมต่างกันเล็กน้อย เขานิยาม การเก็บตัว ว่าเป็นคน

เก็บตัวขาดการเข้าสังคม ระวังตัวและควบคุมอารมณ์ ส่วนการแสดงตัว คือคนที่ชอบเข้าสังคม กระตือรือร้นและกล้าแสดงออก และแนวคิดที่ว่าคนมีลักษณะดังกล่าวนี้ มีอยู่จำนวนไม่มากแต่คนส่วนใหญ่ จะมีจิตลักษณะค่อนข้างไปทางใดทางหนึ่งหรืออยู่ระหว่างกลางของจิตลักษณะทั้งสอง เขาจึงกำหนดจิตลักษณะขึ้นอีก 2 ด้าน คือ จิตลักษณะไม่มั่นคง (Unstable) หรือ คนที่มีลักษณะทางประสาท (Neuroticism) คนที่มีจิตลักษณะมั่นคง (Stable) จะเป็นคนที่ปรับตัวได้ดี สงบผ่อนปรน และดำเนินชีวิตไม่ยุ่งยาก ส่วนคนที่มีจิตลักษณะไม่มั่นคง คือคนที่มีลักษณะประสาท จะหงุดหงิด กังวล ไม่อยู่นิ่ง และเจ้าอารมณ์ บุคคลแต่ละคนจะมีจิตลักษณะที่ค่อนข้างไปด้านใดด้านหนึ่ง (ธัญญะ บุปผเวส และคณะ, 2534) ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แบบบุคลิกภาพของไอเซนค

ไอเซนค ได้แบ่ง บุคลิกภาพอย่างกว้าง ๆ ออกเป็น 4 อย่าง (ศรีธรรม ธนภูมิ, 2535) ได้แก่ ผู้ที่มีลักษณะแสดงตัว คือคนที่ชอบเข้าสังคม ชอบความตื่นเต้น สนุกสนานร่าเริง มองโลกในแง่ดี และแสดงอารมณ์และความรู้สึกอย่างเปิดเผย ลักษณะเก็บตัว คือคนที่มีอุปนิสัยตรงกันข้ามกับลักษณะเก็บตัว ชอบเก็บตัวระวังตัวมาก เอาใจจึงเอางัง เจ้าระเบียบไม่ชอบความตื่นเต้นโลดโผน อาจมองโลกในแง่ร้าย ไม่ค่อยแสดงอารมณ์

คนที่มีอาการโรคประสาท (Neuroticism) คือคนที่มีอารมณ์อ่อนไหว คิดมาก วิตกกังวลง่าย เจ้าอารมณ์ ตื่นเต้นง่าย และอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย ชอบตามใจตนเอง อารมณ์แฉะง่าย มีแนวโน้มที่จะเป็นโรคประสาทได้ง่าย

คนที่มีบุคลิกภาพมั่นคง (Stability) คือคนที่มีบุคลิกภาพที่มั่นคง สุขุม อารมณ์เยือกเย็น รักสงบ มีความรับผิดชอบ ควบคุมอารมณ์และความรู้สึกได้ดี กระทำสิ่งต่างๆ ด้วยเหตุด้วยผล มีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างเหมาะสม แสดงถึงการมีสุขภาพจิตที่ดี

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพการแสดงตัว-การเก็บตัว

2.3.1 งานวิจัยในประเทศ

ในการศึกษาบุคลิกภาพการแสดง - การเก็บตัว ที่ใช้แบบวัด เอ็มบีทีไอ (MBTI) ในกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ ยังไม่ปรากฏ จึงใคร่ขออนุญาตงานวิจัยที่ใกล้เคียงซึ่งพอที่จะนำมาสนับสนุน ในงานวิจัยนี้ได้พอสังเขป คือ

สมทรง สุวรรณเลิศและคณะ (2512) ได้ทำการศึกษามูลนิธิบุคลิกภาพการแสดงตัว-การเก็บตัว โดยใช้แบบวัดบุคลิกภาพ MPI ศึกษาต่อบรรณักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 300 คน นักศึกษาฝึกหัดครู 300 คน และนักศึกษาแพทย์ 300 คน จากการเปรียบเทียบผลที่ได้จากคนไทยทั้งสามกลุ่ม กับกลุ่มชาวอเมริกันและอังกฤษ พบว่าคนไทยมีบุคลิกภาพเก็บตัวมากกว่าคนอเมริกัน และคล้ายกับคนอังกฤษ ซึ่งมีลักษณะเก็บตัวมากกว่าคนอเมริกัน

วันเพ็ญ อายุการ (2512) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพการแสดงตัว-แสดงออก การยอมรับตัวเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1,3 และ 5 ผลปรากฏว่า นักเรียนซึ่งมีลักษณะแสดงตัว เก็บตัว มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ต่างกัน และความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการแสดงตัว - เก็บตัว กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีความสำคัญทางสถิติ

อัจฉรา เปรมเปี่ยมเวช (2517) ได้ทำการวิจัย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแสดงตัว - เก็บตัว ความเกรงใจและการพึ่งตนเองโดยศึกษาต่อบรรณักเรียนซึ่งเป็นนักศึกษาชายและนักศึกษานหญิงในวิทยาลัยครูภูเก็ต จำนวน 204 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบทดสอบบุคลิกภาพแสดงตัว - เก็บตัว แบบทดสอบความเกรงใจ และแบบทดสอบการพึ่งตนเองและความเกรงใจ ผลการศึกษาพบว่าบุคลิกภาพแสดงตัว - เก็บตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการพึ่งพาตนเองและความเกรงใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังพบว่าความเกรงใจและการพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีความสำคัญทางสถิติ

อุไร สิงห์โต (2521) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพด้านแสดงตัว - เก็บตัว กับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จาก โรงเรียนรัฐบาล 2 แห่ง คือโรงเรียนศรีธรรมาศมุทรและโรงเรียนอัสสัมชัญวิทยาลัย เครื่องมือที่ใช้คือ แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพของไอเซนค และมาตราประมาณค่า พบว่าบุคลิกภาพด้านแสดงตัว - เก็บตัว มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

บรอดเบนต์ (Broadbent, 1958) ได้ศึกษาการเก็บตัว - แสดงตัวของนักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ซึ่งเป็นกลุ่มเรียนดีและเรียนไม่ดี ผลปรากฏว่านักศึกษากลุ่มเรียนดี เก็บตัวมากกว่ากลุ่มที่เรียนไม่ดีอย่างมีนัยสำคัญ

ลินน์ (Lynn., 1959) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพสองลักษณะ ได้แก่ลักษณะ การแสดงตัวและลักษณะทางประสาทกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะ บุคลิกภาพ เก็บตัว-การแสดงตัวและลักษณะทางอารมณ์ ไม่มีความสัมพันธ์กับสติปัญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า ผู้ที่มีการเรียนดีได้คะแนนด้านอารมณ์ อ่อนไหวสูง และการแสดงตัวต่ำ

ซาเวจ (Savage, 1962) ได้ศึกษาลักษณะบุคลิกภาพด้านการแสดงตัว และลักษณะอาการ ทางประสาท กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชายหญิง จำนวน 167 คน แบ่งนักศึกษาออกเป็น 5 กลุ่ม ตามระดับการเรียน ลักษณะบุคลิกภาพด้านการแสดงตัวและลักษณะอารมณ์ วัดจากแบบ ทดสอบ MPI ผลการวิจัย ปรากฏว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนทั้งด้านการแสดงตัวและด้านอารมณ์ อ่อนไหวของแต่ละกลุ่ม มีค่าความสัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่านักศึกษาที่มีบุคลิกภาพเก็บตัว มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า นักศึกษาที่มีบุคลิกภาพแสดงตัว

ชายด์ (Child, 1964) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเก็บตัว-แสดงตัว ลักษณะ ทางอารมณ์และอาการทางประสาทกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากเด็ก โรงเรียนมัธยมแบบสหศึกษาในเมือง 138 คน และเด็กในโรงเรียนชุมชน 40 คน ผลปรากฏว่า การเก็บตัว - แสดงตัวไม่มีความสัมพันธ์กับระดับสติปัญญา และพบว่าการเก็บตัว-แสดงตัวมี ความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ไคลน์ (Kline, 1966) ได้ศึกษาลักษณะบุคคลแบบแสดงตัว ลักษณะทางอารมณ์ และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยกานา จำนวน 110 คน โดยใช้

แบบทดสอบ EPI (Eysenck Personality Inventory) พบว่า บุคลิกภาพแบบแสดงตัว ลักษณะทางอารมณ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่มีความสัมพันธ์กัน

ริดดิ้ง (Ridding, 1967) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชายและหญิง จำนวน 600 คน ที่มีอายุตั้งแต่ 12 ปีขึ้นไป จากโรงเรียนแมนเชสเตอร์ ผลปรากฏว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงทางอารมณ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ลักษณะบุคลิกภาพชอบแสดงตัว มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

ฟินเลย์สัน (Finlayson, 1970) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชายอายุ 12-14 ปี ที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัวและแสดงตัว และลักษณะทางอารมณ์ โดยใช้แบบสอบถามบุคลิกภาพ JEPI วัดลักษณะบุคลิกภาพ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่า นักเรียนชายที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในกลุ่มอายุ 13 ปี และ 14 ปี แต่ในกลุ่มอายุ 11 ปี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนชายที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัวและแสดงตัว ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ฟินเลย์สัน จึงสรุปว่า ลักษณะบุคลิกภาพแบบเก็บตัวและแสดงตัว จะมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชายที่มีอายุมากขึ้น

ไคลน์ และเกรล (Kline and Grale, 1971) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงออกของอาการทางประสาท (Neuroticism) กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในมหาวิทยาลัย จำนวน 455 คน โดยใช้แบบสำรวจบุคลิกภาพของไอเซนค์ (Eysenck Personality Inventory) ผลปรากฏว่า การแสดงออกและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสัมพันธ์กันเป็นบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติ

บาคเลย์ และ อีแวน (Bagley and Evan, 1975) ได้ศึกษาความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนที่มีลักษณะแสดงตัว - เก็บตัว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนที่มีอายุ 14-15 ปี เครื่องมือที่ใช้คือแบบสำรวจบุคลิกภาพของไอเซนค์ (Eysenck) พบว่านักเรียนที่มีลักษณะแสดงตัว และเก็บตัวมีความภาคภูมิใจในตนเองแตกต่างกัน และนักเรียนที่มีลักษณะแสดงตัวมีความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่านักเรียนที่มีลักษณะเก็บตัว

เอลเลียสและเอลเลียส (Elias and Elias, 1990) ได้ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะบุคลิกภาพของครูการตลาดศึกษากับนักการตลาด โดยใช้แบบวัดบุคลิกภาพเอ็มบีทีไอ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาศาขาทลาดศึกษา จำนวน 89 คน ครูมัธยมปลาย จำนวน 649 คน ครูการตลาดศึกษา จำนวน 344 คน เจ้าหน้าที่การตลาด จำนวน 83 คนและพนักงานขาย จำนวน 1,750 คน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาจะมีลักษณะบุคลิกภาพแบบแสดงตัว และ
รับสัมผัส มากกว่าครูการตลาด และไม่มีนัยสำคัญในความแตกต่างของลักษณะบุคลิกภาพของ
นักการตลาดและพนักงานขาย

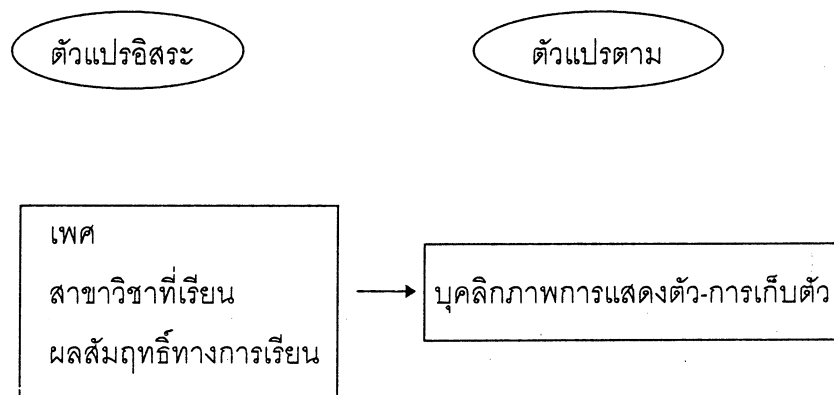
แทร์ป (Tharp, 1993) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะบุคลิกภาพและผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนวิชาชีววิทยาในมหาวิทยาลัยโดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาที่เรียนวิชาชีววิทยาทั่วไป
ในมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ในสหรัฐอเมริกา โดยใช้แบบวัดบุคลิกภาพ เอ็มบีทีไอ (MBTI)
ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ผู้มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัว จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชีววิทยาสูง
และผู้มีบุคลิกภาพแบบรับรู้ จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชีววิทยาต่ำ

วอเนอร์และ เอ็กเตอร์แนชท์ (Waner and Echternacht, 1993) ได้ศึกษาเปรียบเทียบ
ลักษณะบุคลิกภาพทางธุรกิจระหว่าง ครูบริหารธุรกิจ ผู้ซึ่งสอนวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำงานใน
สำนักงาน กับผู้ที่มีอาชีพทำงานในสำนักงาน โดยใช้แบบวัดบุคลิกภาพ เอ็มบีทีไอ กลุ่มตัวอย่าง
เป็นครูบริหารธุรกิจ 67 คน และและผู้ที่ทำงานในสำนักงาน 60 คน พบว่าไม่มีนัยสำคัญใน
ความแตกต่างของระหว่างบุคลิกภาพการแสดงตัว-การเก็บตัว และในด้านความคิด-ความรู้สึก
ครูบริหารธุรกิจมีบุคลิกภาพแบบรับสัมผัส และการตัดสินใจ ในขณะที่ผู้ที่ทำงานในสำนักงานมี
บุคลิกภาพเป็นแบบคิดสังหรณ์ และการรับรู้

โอ'คอนเนอร์ (O'Connor, 1993) ได้ศึกษาการใช้แบบวัดบุคลิกภาพเอ็มบีทีไอทำนายผล
สัมฤทธิ์ในการศึกษาและการปฏิบัติงานด้านการทหารในโรงเรียนนายร้อยโคสท์การ์ด
สหรัฐอเมริกา โดยกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่ม จำนวน 100 คน จากนักเรียนนายร้อยโรงเรียน
นายร้อยโคสท์การ์ด สหรัฐอเมริกา ที่เรียนในปี 1993 โดยใช้แบบวัดบุคลิกภาพเอ็มบีทีไอ (MBTI)
เป็นเครื่องมือในการศึกษา ผลปรากฏว่ามีความสัมพันธ์กันระหว่างลักษณะบุคลิกภาพกับ
ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และผลสำเร็จในการปฏิบัติการทางทหารของนักเรียนนายร้อย อย่าง
มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการศึกษาทฤษฎีและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าบุคลิกภาพการแสดงตัว
และการเก็บตัว มีความสำคัญยิ่งต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะ
บุคลากรสาธารณสุขระดับต้น ซึ่งจะต้องบริการประชาชนหรือชุมชนโดยตรง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัย จึงสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 2.2 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย